

Vzdelávanie na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity v rokoch 1938 – 1944

PATRIK BEŇUŠ*

Education at the Faculty of Law of the Slovak University in 1938–1944

Abstract: The paper deals with the development of education at the Faculty of Law of the Slovak University in the years 1938–1944, a period marked by significant political and social changes. After the Munich Agreement and the first Vienna Award in 1938 and the subsequent creation of the Slovak State in March 1939, legal education came under the influence of Nazi ideology and Slovak political pressures. The paper analyzes institutional changes, teaching programs, the composition of the faculty and the impact of political events on the faculty's academic environment. The aim is to provide a comprehensive view of the functioning of the faculty in the context of the war years, including adaptation to new political conditions and its role in the formation of legal culture in Slovakia. The results show how the faculty adapted to changing conditions and how it contributed to the development of legal thinking and practice during the war period. The analysis provides important insights into the impact of political changes on higher education and its impact on society.

Keywords: Comenius University; Slovak University; Slovak State; Education

DOI: 10.14712/23363525.2025.17

Úvod

Vzdelávanie na Právnickej fakulte Univerzity Komenského (neskôr premenovanej na Slovenskú univerzitu) v rokoch 1938 – 1944 predstavuje významné a zložité obdobie v histórii slovenského vysokého školstva. Tento časový úsek je charakterizovaný dramatickými politickými a spoločenskými zmenami, ktoré zásadne ovplyvnili akademickú obec a študijné podmienky na území Slovenska. V roku 1938, po Mníchovskej dohode a následnej prvej Viedenskej arbitráži, sa územie Československej republiky ocitlo pod tlakom nacistického Nemecka, čo viedlo k zásadnej prestavbe jeho politickej a územnej štruktúry.

Vznik Slovenského štátu v marci 1939 a jeho začlenenie do nacistickej sféry vplyvu mali priamy dopad na fungovanie a smerovanie vzdelávacích inštitúcií. Právnická fakulta, ako súčasť Slovenskej univerzity (dnes Univerzita Komenského v Bratislave), zohrala kľúčovú úlohu pri formovaní právnického vzdelávania a právnej kultúry počas vojnového obdobia. Príspevok sa zameriava na analýzu vývoja vzdelávania na Právnickej fakulte, pričom kladie dôraz na inštitucionálne zmeny, vyučovacie programy, profesorský zbor a politické vplyvy, ktoré utvárali akademické prostredie.

Cieľom príspevku je poskytnúť ucelený pohľad na právnické vzdelávanie v uvedenom období, zohľadňujúci nielen vonkajšie politické a spoločenské faktory, ale aj internú

* Patrik Beňuš, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave. E-mail: patrik.benus13@gmail.com

dynamiku fakulty a jej reakcie na zmeny. Aplikovaná analýza nám umožní lepšie pochopiť, ako sa akademické inštitúcie prispôbovali a akým spôsobom prispievali k vývoju právneho myslenia a praxe na území Slovenska v období druhej svetovej vojny.

Vedecko-vzdelávací systém na území Slovenska po roku 1938

Režim Slovenského štátu vnímal školstvo ako jednu z najdôležitejších oblastí kultúrneho života a z tohto dôvodu zásadne preorganizoval jeho štruktúru a ideologickú orientáciu. Dôraz bol kladený na inštitucionálny rozvoj školstva, ktorý zahŕňal kvantitatívny rast a implementáciu viacerých interných reforiem. Hlavným cieľom bolo dosiahnuť národný a kresťanský charakter školstva. V roku 1940 bol prijatý zákon, ktorý fakticky transformoval štátne školy na cirkevné, čím sa z pôvodných troch typov škôl (štátne, cirkevné, obecné) zachovali len cirkevné a obecné. Pred prijatím tohto zákona bolo na Slovensku 40,13 % štátnych, 7,66 % obecných a 52,22 % cirkevných škôl, po jeho prijatí sa podiel cirkevných škôl zvýšil na 88,89 %, zatiaľ čo obecné tvorili len 11,11 %. Zároveň bol počet jednotriednych a dvojtriednych škôl znížený a náboženstvo sa stalo povinným predmetom. Tento krok bol interpretovaný ako snaha umierneného konzervatívneho krídla HSLS chrániť mládež pred vplyvom nemeckého národného socializmu. Avšak, táto zmena bola predmetom kritiky zo strany radikálneho krídla slovenskej politiky, reprezentovaného Vojtechom Tukom a Alexandrom Machom [Letz 2012: 207].

Na úrovni stredných škôl prišlo k zriadeniu jednotných gymnázií s osemročným štúdiom, pričom spoločné vyučovanie chlapcov a dievčat bolo zrušené s určitými výnimkami. Pravidlá správania pre študentov sa sprísnilo, a na gymnáziách boli zavedené dva povinné cudzie jazyky, z ktorých nemčina bola povinná. Táto situácia bola posilnená slovensko-nemeckou kultúrnou dohodou z roku 1943, ktorá zaručila významné postavenie nemčiny v slovenskom vzdelávaní. Ideologický vplyv režimu sa prejavil aj cez povinné členstvo žiakov a študentov v Hlinkovej mládeži a cez založenie Akademickej Hlinkovej gardy na vysokých školách. Možno povedať, že v období Slovenského štátu sa veľmi darilo vysokému školstvu, a to aj napriek vojnovým udalostiam a úsiliu o spolitizovanie univerzitného prostredia. Okrem Univerzity Komenského (neskôr premenovanej na Slovenskú univerzitu) bola zriadená v roku 1940 v Bratislave Vysoká škola obchodná. V tom istom roku vznikla v Bratislave aj Vysoká škola vojenská a zároveň rok predtým začala v Bratislave pôsobiť aj Slovenská vysoká škola technická. Bratislava sa tak stala jediným slovenským vysokoškolským mestom, kde sídlili štyri vysoké školy [Letz 2012: 207; Hradská – Kamenec 2015: 206].

Politické a kompetenčné spory medzi politikmi a inštitúciami sa preniesli aj do organizácie vedeckého života v Slovenskej republike. Tieto konflikty sa sústreďovali na získanie podpory od vplyvných politických lídrov, ako boli prezident Jozef Tiso a minister školstva Jozef Sivák na jednej strane, a Alexander Mach a Vojtech Tuka na strane druhej. Ministerstvo školstva a národnej osvety (ďalej MŠaNO), ktoré sa stávalo častým cieľom kritiky, sa snažilo zmierniť alebo neutralizovať názorové a kompetenčné rozdiely medzi zúčastnenými stranami. Hoci ministerstvo blokovalo prenikanie radikálnej nacionálno-socialistickej ideológie do kultúrneho života, podporovalo konzervatívne náboženské hodnoty, ktoré niekedy kolidovali s modernizačnými tendenciami v slovenskom umení a kultúre. MŠaNO

nariadilo revíziu školských a verejných knižníc, pričom odstránilo približne 800 kníh kvôli ich „nevhodnému“ obsahu, politickej či rasovej „nevhodnosti“ autorov, alebo propagácii čechoslovakizmu a marxistického socializmu. Tieto knihy však neboli zničené, ale odo-
vzdané do bibliotéky Matice slovenskej [Hradská – Kamenec 2015: 206].

Vedecký život na Slovensku sa tradične najintenzívnejšie rozvíjal v prostredí vedeckých ústavov Matice slovenskej a vysokých škôl, ktoré spolupracovali so Slovenskou učenou spoločnosťou (bývalou Šafárikovou učenou spoločnosťou). Táto spoločnosť publikovala časopisy ako *Linguistica Slovaca*, *Historica Slovaca*, *Theologica Catholica Slovaca* a *Physiographica Slovaca*, a jej činnosť smerovala k vytvoreniu akadémie vied ako vrcholnej národnej vedeckej inštitúcie. V roku 1943 bola prijatím zákona č. 135/1942 Sl. z. zo dňa 2. júla 1942 založená Slovenská akadémia vied a umení, s cieľom podporovať rozvoj vied a umení a centralizovať organizáciu slovenskej vedeckej práce a umeleckej tvorby. Avšak, pre nedostatok vlastných vedeckých pracovníkov musela akadémia zamestnávať externistov, najmä pedagógov z vysokých škôl [Letz 2012: 209].

V období rokov 1939 až 1944 boli založené nové vedecké a kultúrno-osvetové inštitúcie, prevažne v Bratislave, vrátane Slovenskej akadémie vied a umení, Ústrednej osvetovej komisie a Slovenského múzea, spolu s ďalšími špecializovanými inštitútmi ako Štátna hvezdáreň na Skalnatom plese, Hygienické múzeum, Štátny ústav pre ľudovú pieseň, Štátny archeologický ústav a Slovenská galéria, ktorá bola súčasťou Slovenského múzea. Matica slovenská tiež rozšírila svoje aktivity prostredníctvom nových vedecko-výskumných a kultúrno-osvetových organizácií, ako boli Slovenská národná knižnica s literárnym archívom, Slovenská bibliografická spoločnosť a pokračovalo aj so svojou činnosťou Ústredie slovenských ochotníckych divadiel. Zvláštnu politickú úlohu mala Vedecká spoločnosť pre zahraničných Slovákov, ktorá vznikla na podnet slovenskej vlády. Externí odborní spolupracovníci tejto spoločnosti, z rôznych spoločenskovedných disciplín, pripravovali a publikovali expertízy, štatistické údaje a iné materiály týkajúce sa histórie, aktuálnej demografickej a ekonomickej situácie Slovenska. Tieto dokumenty mali byť určené na prezentáciu veľmociam na povojnovnej mierovej konferencii [Hradská – Kamenec 2015: 207].

Autonomistické obdobie a jeho vplyv na činnosť Právnickej fakulty Univerzity Komenského

V období medzivojnovnej Československej republiky (ďalej ČSR) existovali na území Slovenska dve vysokoškolské vzdelávacie inštitúcie, jednou z nich bola Univerzita Komenského v Bratislave a druhou bola Štátna vysoká škola technická Dr. Milana Rastislava Štefánika v Košiciach¹, ktorá bola zriadená zákonom č. 170 v roku 1937. Výsledkom arbitrážneho rozhodnutia vo Viedni z dňa 2. novembra 1938, bolo odstúpenie južnej časti územia Slovenska Maďarskému kráľovstvu (1920 – 1946) spolu s druhým najväčším mestom (Košice), čo z pohľadu školského vzdelávacieho systému spôsobilo vážny problém v oblasti vysokoškolského vzdelávania na území Slovenska. Novovznikajúce vysokoškolské

¹ Plánované vyučovanie malo pôvodne začať už v akademickom roku 1938/1939, avšak predvojnové udalosti prinútili presun inštitúcie, najskôr do Prešova, potom do Martina, až nakoniec sa ustálilo v Bratislave, kde položilo základy pre dnešnú existenciu Slovenskej technickej univerzity v Bratislave.

centrum sa nachádzalo na odstúpenom území, čo znamenalo, že jedinou stálou vysokoškolskou vzdelávacou inštitúciou na území Slovenska bola Univerzita Komenského v Bratislave (ďalej Univerzita). Napätá situácia na geopolitickej scéne a blížiaci sa hrozba druhej svetovej vojny sa preniesla aj na akademickú pôdu. Na Univerzite Komenského v Bratislave sa začali radikálnejšie ozývať hlasy zastávajúce autonomistické stanoviská, či už zo strany študentov, politikov alebo časti obyvateľstva žijúceho na území Slovenska. Autonomistické hnutie² požadovalo uplatnenie do praxe celé znenie Pittsburskej dohody z mája 1918, ktorá okrem iného zahŕňala aj uznanie slovenského jazyka ako samostatného úradného jazyka v medzivojnovej ČSR a rovnako jeho používanie vo vyučovaní a v administratíve na Univerzite. Predmetné požiadavky vyústili do demonštrácií slovenských študentov v roku 1937 pod heslom „na Slovensku po slovensky“ [Štulrajterová 2015: 129; *Archív UK, Rektorát UK, sign. A-10/2, 1932 – 1945*].

Českí profesori pôsobiaci na Univerzite aktívne podporovali oficiálnu ideu čechoslovakizmu a jej myšlienky implementovali do každodenného života na akademickej pôde. Niektorí profesori, najmä z právnickej a filozofickej fakulty, prostredníctvom svojej publikačnej činnosti a prednášok podporovali ideu čechoslovakizmu cez využívanie vedeckých metód pre podporu čechoslovakistických názorov, ako boli formulované napr. Tomášom G. Masarykom, Edvardom Benešom, Ivanom Dérerom, Vavrom Šrobárom, etc. V oblasti histórie a politológie sa českí profesori častokrát vo svojich prednáškach odvolávali na významné obdobia českých dejín, ako napr. husitizmus, reformačné hnutie a zdôrazňovali význam používania liturgickej biblickej češtiny u evanjelikov a etc. V konfesijne orientovanom slovenskom prostredí ich kritický postoj k religiozite, kresťanstvu, Vatikánu, spolu s odsudzovaním sociálnej náuky cirkvi a otvorene preferovaním ateistických postojov, spôsoboval národnostné napätie na Univerzite [Círák 2021: 13]. Predmetné názory/postoje zastávali významní profesori ako napr. literárny historik Albert Pražák, historik Václav Chaloupecký, právnik Zdeněk Peška, sociológ Anton Štefánek a iní [Štulrajterová 2015: 129; *Dolan – Bartl 1966: 5*]. Napríklad, prednášky českého profesora histórie a vtedajšieho rektora Václava Chaloupeckého z Filozofickej fakulty boli mierené (aj keď nie tendenčné) k polemikám ohľadom prijatia štúrovskej slovenčiny, ktorú vnímal ako prekážku v jazykovej asimilácii slovenskej vetvy československého národa [Kutnar – Marek 1997: 718]. Podobne aj český profesor ústavného práva a dekan Právnickej fakulty, Zdeněk Peška, svojou prednáškou v zmysle podpory ideológie čechoslovakizmu vyvolával ráznejšie reakcie študentov, pričom odmietol akademickú diskusiu k téme, ktorú sám prezentoval na pôde univerzity [Círák 2021: 13].

V druhej polovici 30. rokov sa mladí slovenskí vzdelanci len výnimočne dostávali do učiteľských zborov jednotlivých fakúlt. Pôvodne zdieľali ideologické presvedčenie podporujúce individuálne pôsobiace osobnosti so zameraním na čechoslovakizmus. Avšak postupne už ako akademici prešli k formovaniu „vlastných“ stanovísk, ktorými verejne odmietali myšlienku čechoslovakizmu, k čomu do výraznej miery prispelo aj (u väčšiny) prispôbenie sa novému vládnomu režimu, po marci 1939. V akademickom roku 1938/1939 pôsobilo na celej Univerzite 14 profesorov slovenského pôvodu, 55 Čechov a 3

² Zjednotený politický autonomistický blok od volieb v roku 1925 reprezentovali SNS a HSĽS. Ich predstavitelia organizačne podchytili aktivity národne orientovanej mládeže a študentstva v zmysle ich pro autonomistickej orientácie.

profesori inej národnosti (ruskí emigranti). Väčšina profesorov slovenského pôvodu pôsobila na lekárskej fakulte (8 z 25 profesorov) [Štulrajterová 2015: 130; *Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud. roku 1941 – 42*: 19 – 23].

Hoci niektorí Slováci získali habilitácie v období medzivojnovnej ČSR, ich profesorský postup bol obmedzený. Situácia na právnickej fakulte bola podobná, keďže do akademického roku 1936/1937 bol jediným profesorom slovenského pôvodu Augustín Ráth. Po dlhé roky bol Augustín Ráth jediným riadnym profesorom čechoslovakistiky na Právnickej fakulte, až do roku 1938, kedy bol za profesora menovaný Slovák Vladimír Fajnor. Obe tieto profesorské osobnosti sa venovali štúdiu uhorského práva (súčasť súkromného práva), ktoré sa v dôsledku dualizmu prenieslo na územie Slovenska a Podkarpatskej Rusi z predchádzajúceho právneho systému habsburskej monarchie. K ďalším významným slovenským právnickým osobnostiam patrili Imrich Karvaš, Ľudovít Knappek, Štefan Luby, Karol Rebbo, Jozef Fundárek, ktorí sa mohli etablovať na posty riadnych profesorov až po vzniku Slovenského štátu [Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud. roku 1948 – 49: 18 – 24; *Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud. roku 1940 – 41*: 37 – 38].³

Vláda Slovenskej krajiny prijala rozhodnutím z dňa 19. decembra 1938, že do 31. decembra 1938 budú odvolaní profesori českej národnosti, ktorí „nevykazovali pozitívny postoj“ k presadzovaniu slovenských národných záujmov, či už v oblasti školstva, kultúry, etc. [Slovenská pravda 1938: 4]. Následne zo svojich profesorských pozícií na Právnickej fakulte odišli Vratislav Bušek, Cyril Čechrák, Zdeněk Peška, Bohuš Tomsa a ďalší z iných fakúlt [Dolan – Bartl 1966: 33; Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud. roku 1941 – 42: 18 – 24]. Niektorí českí pedagógovia boli dočasne ponechaní na univerzite, ale ich dekréty podliehali ročnému obmedzeniu, čo v praxi znamenalo, že bola pravidelne posudzovaná ich „spôsobilosť“ a v prípade kladného hodnotenia im bol dekrét opätovne obnovený, pričom univerzita ich ponechanie zdôvodňovala ich nenahradiiteľnosťou a nedostatkom vhodných náhradníkov. Podľa údajov univerzitných prameňov ešte v rokoch 1941/1942 mohli vyučovať na výnimku na Právnickej fakulte českí profesori Karel Kizlink a Anton Ráliš [Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud. roku 1941 – 42: 30 – 39]. Na konci roku 1939 bolo na univerzite stále viacero českých profesorov a docentov, ale ich počet sa postupne znižoval. Odchod jadra profesorov českej národnosti urýchlil proces poslovenčovania Univerzity Komenského v súvislosti s používaním slovenského jazyka vo všetkých úradných záležitostiach, prednáškach a seminároch, avšak forma výučby zostala zachovaná z obdobia medzivojnovnej ČSR. Univerzita prešla štátnou ideologickou zmenou, ktorá predstavovala preniknutie nových konceptov autority a štátnosti, ktoré neskôr vyústili do filozofických a právnych konštrukcií božského práva zakotveného v slovenskej ústave. Tento filozofický prúd bol nazvaný ako „kresťanský totalitarizmus“ [Círák 2021: 17].

³ V akademickom roku 1938/1939 boli zamestnancami Právnickej fakulty profesori: August Ráth, Karol Laštovka, Albert Milota, Bohuslav Tomsa, Vratislav Bušek, Richard Horna, Rudolf Rauscher, Cyril Čechrák, Karol Kizlink, Zdeněk Peška a Vladimír Fajnor. Rovnako tak aj mimoriadni profesori: Antonín Ráliš, Imrich Karvaš, František Štajgr, Jozef Markov a Václav Budil. Zamestnancami Právnickej fakulty boli aj súkromní docenti: Jozef Fundárek, Ľudovít Knappek, Ervin Hexner, Jozef Grňa, Jozef Fundárek, Ľudovít Knappek, Alojz Matura a lektor: Rudolf Chlup [Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud. roku 1938 – 39: 4 – 12].

Univerzita Komenského po 14. marci 1939

Organizácia školstva na území Slovenského štátu sa začala formovať už počas obdobia autonómnej Slovenskej krajiny. Oblasť školstva bola riadená MŠaNO s centrárou v Bratislave, ktoré postupne rozširovalo svoju pôsobnosť aj na vysoké školy, vedecké inštitúcie, etc. [Kázmerová 2015: 106]. Zásadné reformy v oblasti školstva na území Slovenska sa viac zameriavali na personálne čistky, ktoré sa zakladali na princípe národnej príslušnosti pri obsadzovaní rôznych pracovných pozícií na všetkých úrovniach školského systému. Personálne zmeny, ktoré iniciovalo MŠaNO v období autonómnej Slovenskej krajiny, boli uskutočňované pod dohľadom HSLS. Odstúpenie českých zamestnancov zo školstva a ďalších odvetví bolo riadené prostredníctvom dohôd medzi centrálnou a slovenskou vládou [Kázmerová 2015: 107]. Okrem spomenutého sa predmetné zmeny odvíjali aj od procesu presadzovania vládnej ideológie na akademickú pôdu, ktorá priamo ovplyvnili aj skúmanú Právnickú fakultu. V tomto kontexte išlo o ukončenie pracovných pomerov s akademikmi českej národnosti a dosadzovaním slovenských prednášajúcich na jednotlivé akademické posty. Nové poznatky ukazujú, že tieto zmeny nielen reflektovali politické a ideologické tlaky doby, ale aj významne formovali budúci smer právnického vzdelávania na Slovensku. V akademickom roku 1940/1941 už výraznejšie pozorujeme zmeny, ktoré a týkali zamestnaneckých postov na fakulte, ktorými výrazne posilnili akademici slovenskej národnosti: profesori: Vojtech Tuka, August Ráth, Karol Kizlink, Imrich Karvaš, Jozef Fundárek, Ľudovít Knappek, Antonín Ráliš, Václav Budil ako aj mimoriadni profesori: Štefan Luby a Jozef Markov. Súkromní docenti: Alojz Matura, Ervin Hexner, Jozef Grňa, Ferdinand Ďurčanský, Rudolf Briška, a lektori: Ladislav Gažo, Štefan Miššúth a Gustav Laucký [Archív UK, *Soznam prednášok, ktoré sa budú konať na Slovenskej Univerzite v Bratislave v zimnom semestri štud. roku 1940 – 41*: 5 – 9].

Po nepokojoch v riadení univerzity v rokoch 1938 – 1939, vyvolaných spoločenskými zmenami, sa začali hľadať vhodní kandidáti, ktorí by zodpovedali požiadavkám doby na pozíciu rektora. Predmetná otázka sa stala politickou agendou, čo vyústilo do verejnej podpory bratislavských študentov, ktorí opakovane forsírovali profesora Vojtecha Tuku pokrikmi: „Nech žije rektor Tuka“, už na jeseň v roku 1938. V akademickom roku 1939/1940 bol profesor ústavného práva Vojtech Tuka zvolený prvým rektorom (v čase menovania ešte oficiálne nepomenovanej) Slovenskej univerzity. Predmetný stav bol v dejinách univerzít výnimočný, keďže rektor univerzity zároveň zastával funkcie ministra zahraničných vecí a predsedu vlády, čo naznačovalo snahu vládnucej strany o zviazanie univerzity so záujmami režimu. Slávnostná inaugurácia prvého rektora univerzity sa konala 14. januára 1940. Vládna garnitúra považovala túto inauguráciu za vhodnú príležitosť ukázať svetu nový štát na mape Európy. Inaugurácie sa zúčastnili zástupcovia univerzít z celého sveta, nositelia Nobelovej ceny, vedci a profesori, zástupcovia diplomacie a slávnostné bohoslužby viedol pápežský vyslanec na Slovensku [Cirák 2021: 18; Archív UK, *Rektorát UK, Zápisnica AS, 1939*].

Okrem zmien na poste rektora, dekana a pedagogického zboru, prišlo aj k zmene názvu univerzity. Na základe nariadenia Slovenskej krajiny č. 41/1939 Zb. z 14. februára 1939, ktoré navrhol predseda autonómnej vlády Jozef Tiso, prišlo k zmene názvu z Univerzity Komenského na Slovenskú univerzitu v Bratislave. Predseda autonómnej vlády Jozef Tiso zaujal postoj, že táto záležitosť by mala byť riešená vopred, aby sa neskôr mohla prípadne

upraviť zákonom. Neutrálny názov Univerzity bol zvolený s cieľom predchádzať možným sporom ohľadom toho, že po ktorej významnej slovenskej osobnosti by Univerzita mala byť pomenovaná, pričom bola diskutovaná možnosť pomenovania Univerzity po Ľudovítovi Štúrovi. Na schôdzi Akademického senátu, konanej 26. januára 1939, kde bol tento návrh schválený, vyjadril výhrady iba profesor Anton Štefánek, ktorý upozornil, že názov „Slovenská univerzita“ už bol použitý v Slovinsku [Štulrajterová 2015: 132]. Zákomom č. 168/1940 Sl. z dňa 3. júla 1940, podľa § 1 bola zriadená Slovenská univerzita v Bratislave (Universitas Slovaca Istropolitana) s fakultami: katolíckou bohosloveckou, evanjelickou, právnickou, lekárskou, filozofickou a prírodovednou, pričom podľa § 2 boli úradnými jazykmi univerzity slovenčina a latinčina. Vyučovacím a skúšajúcim jazykom bola slovenčina, na katolíckej bohosloveckej fakulte bola popri slovenčine aj latinčina a na filozofickej fakulte boli prípustné aj iné cudzie jazyky, ktoré boli odborným skúšobným predmetom [Slovenský zákonník 1940: 260].

Slovenská univerzita sa vo svojich historických tradíciách neodvolávala na Univerzitu Komenského, ale na stredovekú Akadémiu Istropolitana (Universitas Slovaca Istropolitana), s cieľom zvýrazniť univerzitnú tradíciu, ktorá existovala na území Slovenska v období stredoveku. Príklon k Akadémii Istropolitana sa prejavil aj na insigniách Univerzity, ktoré obsahovali letopočet 1467. Rektor Vojtech Tuka navrhoval použitie korvínskeho havrana ako symbol kráľa Mateja Korvína, zakladateľa Istropolitany. Profesor Emanuel Filo sa však postavil proti tomuto návrhu a navrhol, aby sa pri tvorbe univerzitných symbolov uplatnila cyrilometodská tradícia. Na medaily akademických funkcionárov sa dostali solúnski bratia Cyril a Metod s apoštolským dvojkrížom na averze. Na kruhových medailách bolo v hornej časti vyryté „UNIVERSITAS SLOVACA ISTROPOLITANA“ a v dolnej časti bol nápis v cyrilike „Na počiatku bolo slovo a slovo bolo u Boha“. Na opačnej strane medaily bol štátny znak Slovenského štátu v hornej časti, pohľad na Bratislavu z petržalskej strany Dunaja. V dolnej časti medaily bol znak mesta Bratislavy v oválnom barokovom štíte s anjelom ako nosičom štítu. Kruhový mal text „SLOVENSKÁ REPUBLIKA“. Vlavo od erbu mesta Bratislavy v dolnej časti medaily bol rok „1467“ a vpravo rok „1939“ [Bartl 2014: 70 – 71].

Zákon č. 168/1940 Sl. v podstate odmietal všetky ideologické odkazy na Univerzitu Komenského. Hlavné zmeny, ktoré boli najzreteľnejšie, zahŕňali menovanie akademických predstaviteľov a profesorov na základe tzv. minoritného kvóra a zavedenie zvyku oslovovania sa pozdravom katolíckeho skautingu „Na stráž“. V posluchárňach a úradných miestnostiach univerzity boli vedľa portrétov prezidenta umiestnené aj kresťanské kríže. Podľa § 3 boli zriadené čestné akademické tituly, ako napr. úrad čestného rektora (rector magnificentissimus), ktorým sa stal prezident republiky Jozef Tiso a úrad čestného kancelára (supremus cancellarius), ktorý obsadzoval minister MŠaNO, Jozef Sivák [Slovenský zákonník 1940: 260].

Nový univerzitný zákon si kládol za cieľ legalizovať postavenie univerzity v rámci nového politického systému. Najväčšie námietky sa týkali paragrafov o menovaní akademických funkcionárov. Základný princíp zákona, ktorý menovanie rektora a dekanov zdôvodňoval, bol že: vedúce pozície na univerzite by mali zastávať osoby, ktoré sú politicky vhodné, spoľahlivé a majú organizačné schopnosti. Predmetné aspekty, podľa osnovy zákona, neboli zaručené pri systéme voľby a bolo treba ich poistiť. Na stretnutí Akademického senátu dňa 27. novembra 1939 sa konala diskusia o podstate tohto zákona, ktorý výrazne ovplyvnil organizáciu univerzity a to podľa § 4 „*Rektora, prorektora, dekanov a prodekanov vymenúva prezident republiky na dva roky z riadnych profesorov univerzity*“

a podľa § 5 „Univerzitných profesorov vymenúva prezident republiky na návrh profesorského sboru (§ 38 Ústavy). Prezident republiky môže vymenúvať aj podľa minoritného vóta“ čo vyvolalo najväčšie kontroverzie.⁴ Napriek tomu väčšina rozhodnutí podliehala schváleniu MŠaNO, čo umožňovalo nadriadeným orgánom zasahovať do fungovania Univerzity. V tejto súvislosti je dôležité spomenúť, že ministri školstva Matúš Černák a Jozef Sivák bránili autonómne postavenie Univerzity v diskusiách s Jozefom Tisom alebo Vojtechom Tukom. Vyjadrili nesúhlasné stanoviská k princípom menovania profesorov a k zmene habilitačného poriadku. Rovnako tak odmietli návrhy na zrušenie alebo obmedzenie univerzitnej autonómie, argumentujúc možnými škodami spojenými s dosadzovaním menej kvalifikovaných pedagógov [Slovenský zákonník 1940: 260; Dolan – Bartl 1966: 13].⁵

Študentstvo na Slovenskej univerzite

Slovenské vysoké školstvo čelilo vážnym problémom po uzavretí českých vysokých škôl 17. novembra 1939. Tento okamih spôsobil návrat mnohých vysokoškolských študentov na územie Slovenska, avšak mnohé študijné odbory na Slovenskej univerzite ešte neboli zriadené, a práve z toho dôvodu vysoký počet z týchto študentov dokončil svoje štúdiá na nemeckých vysokých školách, v Záhrebe a Lublane, etc. [Mokres 1995: 62]. Počet študentov na Slovenskej univerzite každým rokom rástol, čo dokumentujú nasledovné údaje: v akademickom roku 1938/1939 študovalo na území Slovenska celkovo 2 034 študentov, z ktorých bolo 1 536 Slovákov. O rok neskôr tento počet narástol na 2 969 študentov, z ktorých 2 487 boli Slováci. V akademickom roku 1940/1941 bolo na slovenských vysokých školách 3 859 študentov, pričom v roku 1941/1942 ich bolo 4 555, a v roku 1942/1943 ich už bolo 5 432 študentov, z ktorých 4 485 boli Slováci. Zastúpenie študentiek tvorilo 14 % z celkového počtu študentov.

Nárast počtu študentov na slovenských vysokých školách odráža zvýšený záujem o vysokoškolské vzdelanie. Predmetný jav bol však tiež ovplyvnený tým, že po uzavretí českých vysokých škôl nemeckou okupačnou správou v Protektoráte Čechy a Morava sa slovenskí študenti vracali späť na Slovensko. V akademickom roku 1941/1942 predstavovali štátni príslušníci Bulharska dominantnú skupinu zahraničných študentov s počtom presahujúcim 500. Týmto študentom, po zatvorení českých vysokých škôl v Protektoráte Čechy a Morava, bolo explicitne umožnené dokončiť štúdium na nemeckej univerzite, respektíve technickej v Prahe. Navyše im bola udelená výnimka umožňujúca absolvovať skúšky v českom jazyku v prípade nedostatočnej znalosti nemčiny.

⁴ V rámci prijatého zákona sa najčastejšie zmeny na Právnickej fakulte týkali postu dekana fakulty. V akademickom roku 1938/1939 bol dekanom fakulty Vratislav Bušek, ktorý bol už v nasledujúcom akademickom roku nahradený Jozefom Fundárekom. Zmeny na poste dekana pokračovali aj v akademickom roku 1940/1941, kedy bol za dekana zvolený Ľudovít Knappek, avšak už v akademickom roku 1942/1943 ho nahradil Štefan Luby, ktorý bol dekanom Právnickej fakulty do akademického roku 1944/1945, kedy ho na poste opäť vystriedal Ľudovít Knappek [Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri štud. roku 1938 – 39; 1939 – 40; 1940 – 41; 1941 – 42; 1942 – 43; 1944 – 45: 4].

⁵ Počas uzavretej porady predsedníctva HSĽS v prezidentskom paláci dňa 3. marca 1943 vypukla rozporuplná diskusia medzi Jozefom Tisom a Jozefom Sivákom. Tiso kritizoval postoj vysokoškolských profesorov voči režimu a presadzoval razantné opatrenia voči niektorým pedagógom na Filozofickej fakulte. Keď Jozef Sivák namietal, že profesorov nie je možné jednoducho odvolať z ich funkcií, pretože sú riadne habilitovaní a ustanovení, niektorí dokonca samotným prezidentom Tisom, ten podráždene reagoval slovami: „... ako som ich menoval, tak sa ich aj zbavím“ [Dolan – Bartl 1966: 17].

Zaujímavosťou je, že v tom istom akademickom roku zaznamenali slovenské vysoké školy prítomnosť 120 študentov deklarujúcich českú národnosť. Spomenutí študenti prichádzali na územie Slovenska prevažne z Brna po uzavretí českých vysokých škôl, prípadne po zatvorení univerzity v Belehrade. Hoci študenti z Protektorátu Čechy a Morava mohli študovať v zahraničí len s výslovným súhlasom Úradu ríšskeho protektora, ktorý principiálne nepovoľoval štúdium na území Slovenska (s výnimkou technických odborov a medicíny na univerzitách v Ríši), na Slovenskej univerzite sa predsa len nachádzali českí študenti. Išlo o potomkov českých rezidentov, ktorí zostali na území Slovenska po 14. marci 1939, alebo o osoby, ktoré krátko po vzniku Protektorátu Čechy a Morava získali povolenie na presťahovanie na slovenské územie.

MŠaNO vnímalo vysoký počet zahraničných študentov na slovenských vysokých školách ako znak medzinárodného uznania a prestíže. Avšak, k tomuto počtu prispeli aj faktory, ako bola neprítomnosť priameho vojnového konfliktu na území Slovenska a priaznivé sociálne podmienky pre štúdium [Škovranková 2018: 657; Mokres 1995: 62].

V oblasti vysokoškolského štúdia autonómna vláda prijímala opatrenia, ktoré sa zameriavali hlavne na odsun českých profesorov z Univerzity a obmedzenie prístupu českých a židovských študentov na univerzitnú pôdu. Rovnako tak sa začali viesť diskusie, ktoré sa sústredili predovšetkým na obmedzenie počtu študujúcich dievčat a žien na Slovenskej univerzite. Diskutovalo sa najmä o zrušení koedukácie a o účeloch vzdelávania dievčat. Niektorí tvrdili, že hlavným cieľom vzdelávania dievčat by malo byť pripraviť ich na materstvo a správu domácnosti, pričom vyššie vzdelanie by malo byť dostupné len pre výnimočne talentované ženy. Na podnet vlády bola 25. júna 1941 zriadená špeciálna komisia, ktorá diskutovala o problémoch vysokoškolského štúdia. Komisia rozhodla, že predloží vláde návrh, ktorý by od septembra 1941 upravoval vysokoškolské štúdium žien. Navrhované opatrenia zahŕňali obmedzenie počtu študujúcich žien na Slovenskej univerzite a zavedenie podmienených pravidiel pre prijímanie žien na štúdium. Študentky, ktoré už boli zapísané, by mali mať možnosť dokončiť svoje štúdium [Mokres 1995: 62]. Predložený návrh zákona mal minimalizovať nezamestnanosť vysokoškolských absolventiek tým, že obmedzí ich prístup k vysokoškolskému štúdiu. Štúdium práva malo byť pre ženy úplne zakázané, pretože sa nepovažovalo za vhodné, aby ženy študovali právo. Cieľom bolo preorientovať štúdium dievčat na sociálnu oblasť [Škovranková 2018: 658].

Od vzniku Univerzity vzniklo celkovo 47 študentských spolkov s rôznymi záujmami. Medzi najaktívnejšie skupiny študentských organizácií patrili Ústredie slovenského katolíckeho študentstva a Hlinkova akademická garda. Združenie vysokoškolského študentstva sa stalo centrálnou organizáciou študentstva na základe zákona č. 75/1942 Sl. z., pričom členstvo v tejto organizácii bolo povinné pre všetkých študentov. Študenti nemeckej národnosti mali svoju vlastnú organizáciu pod názvom Deutsche Studentschaft. Negatívnym aspektom tohto časového obdobia bola diskriminácia študentov a učiteľov židovského pôvodu [Círák 2021: 21].

Vzdelávacia činnosť na Právnickej fakulte v rokoch 1938 – 1945

V období medzivojrovej Československej republiky boli vedecké ústavy na Právnickej fakulte rozdelené do dvoch hlavných oddielov právneho vzdelávania:

právno-historického a pozitívno-právneho. Neskôr sa predmetné rozdelenie modifikovalo a vedecké ústavy boli rozdelené na dva semináre – Seminár právnych vied a Seminár vied štátu. Od akademického roku 1940/1941 prišlo k ďalšej transformácii a rozšíreniu týchto seminárov na Historicko-právny seminár, Právo-vedecký seminár a Štátovedecký seminár. V rámci štúdia boli do týchto seminárov začlenené aj ústavy kriminológie a slovanských práv. Každý zo spomenutých seminárov obsahoval tzv. pod semináre, ktoré v súčasnosti poznáme pod názvami ako katedry či ústavy a boli riadené vedúcimi seminárov (katedier/ústavov).

Pri analýze transformácie vedeckých ústavov (ale aj personálneho obsadenia seminárov) je možné pozorovať najvýraznejšie procesy v akademických rokoch 1938/1939 a 1941/1942. Hlavným dôvodom týchto zmien bol zásah a vplyv vládneho režimu Slovenského štátu na akademickú obec (viď vyššie). Zmeny v organizačnej štruktúre vedeckých ústavov a personálne prerozdelenie mali významný dopad aj na prednáškovú činnosť na fakulte.

V akademickom roku 1938/1939 bolo zloženie seminárov nasledovné:

I. Seminár vied právnych

Obsahoval semináre: rímske právo (vedúci seminára prof. JUDr. Václav Budil), cirkev-
né právo (vedúci seminára prof. JUDr. Vratislav Bušek), dejiny verejného a súkromného
práva v strednej Európe (vedúci seminára prof. Dr. Rudolf Rauscher), dejiny českoslo-
venského a slovenského práva (vedúci seminára prof. JUDr. Richard Horna), slovanské
právo (vedúci seminára prof. JUDr. Jozef Markov), občianske právo (vedúci seminára
prof. JUDr. August Ráth), civilné právo procesné (vedúci seminára prof. JUDr. František
Štajgr), trestné právo a trestného poriadku (vedúci seminára prof. JUDr. Albert Milota),
obchodné právo (vedúci seminára prof. JUDr. Karol Kizlink), právna filozofia (vedúci
seminára prof. JUDr. Bohuš Tomsa).

II. Seminár vied štátnych

Obsahoval semináre: ústavné právo (vedúci seminára prof. JUDr. Zdeněk Peška),
správne právo (vedúci seminára prof. JUDr. Karol Laštovka) medzinárodné právo (vedúci
seminára prof. Dr. Bohuš Tomsa), československé finančné právo (vedúci seminára prof.
JUDr. Karol Laštovka), seminár národohospodársky a finančnej vedy (vedúci seminára
prof. JUDr. Cyril Čechrak), štatistika (vedúci seminára prof. JUDr. Cyril Čechrak).

Na výučbe rovnako tak participovali:

Kriminologický ústav (vedúci seminára prof. JUDr. Albert Milota), *Ústav slovanských
práv* (vedúci seminára prof. JUDr. Rudolf Rauscher), *Lektorát maďarskej právnickej ter-
minológie, Štátne účtovníctvo* [Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud.
roku 1938 – 39: 86 – 82; Archív UK, Soznam prednášok, ... v letnom semestri stud. roku
1938 – 39: 18 – 24].

V akademickom roku 1941/1942, ako už bolo uvedené vyššie, nastali zmeny v štruk-
túre vedeckých ústavov Právnickej fakulty, ako aj vo vedení jednotlivých seminárov, či
k úpravám v procese vysokoškolského vzdelávania (napr. vznik predmetu Náuka o obrane
štátu, ktorého prednášajúcim bol Mjr. gst. Kanák).

I. Semináre historicko-právne

Obsahoval semináre: rímske právo (vedúci seminára prof. JUDr. Václav Budil), cirkevné právo (vedúci seminára prof. JUDr. Ľudovít Knappek), dejiny verejného a súkromného práva v strednej Európe (vedúci seminára prof. JUDr. Jozef Markov), slovenských a všeobecných právnych dejín (vedúci seminára prof. JUDr. Jozef Markov).

II. Semináre právo-vedecké

Obsahoval semináre: všeobecné súkromné právo (vedúci seminára prof. JUDr. August Ráth a prof. JUDr. Štefan Luby), civilné právo procesné (vedúci seminára Štefan Luby), právo trestné a trestného poriadku (vedúci seminára prof. JUDr. Anton Ráliš), obchodné právo (vedúci seminára prof. JUDr. Karol Kizlink a prof. JUDr. Jozef Fundárek).

III. Semináre štátovedecké

Obsahoval semináre: ústavné právo (vedúci seminára prof. JUDr. Ľudovít Knappek), správne právo (vedúci seminára prof. JUDr. Anton Ráliš), medzinárodné právo (vedúci seminára prof. JUDr. Vojtech Tuka a doc. JUDr. František Ďurčanský), slovenské finančné právo (vedúci seminára prof. JUDr. Imrich Karvaš), seminár národohospodársky a finančnej vedy (vedúci seminára prof. JUDr. Imrich Karvaš), štatistika (vedúci seminára prof. JUDr. Imrich Karvaš), právna filozofia (vedúci seminára prof. JUDr. Vojtech Tuka).

Na výučbe rovnako tak participovali:

Kriminologický ústav (vedúci seminára prof. JUDr. Anton Ráliš), *Ústav slovanských práv* (vedúci seminára prof. JUDr. Jozef Markov), *Štátne účtovníctvo, Rýchlopis* [Archív UK, *Soznam prednášok, ... v zimnom semestri štud. roku 1940 – 41: 37 – 38*].

Spomenuté semináre zabezpečovali v akademickom roku 1942/1943 výučbu jednotlivých seminárov a praktických cvičení, ktoré boli nasledovne prerozdelené do akademických semestrov:

Prvý semester obsahoval prednášky a praktické cvičenia napr.: úvod do právnického štúdia, pramene rímskeho práva, rímske právo všeobecné, praktické cvičenie z rímskeho práva, rímske právo vecné, cirkevné právo, vývin verejného práva v strednej a západnej Európe, pramene dejín práva v strednej a západnej Európe, pramene dejín slovenského práva, dejiny orientálnych práv.

Druhý semester štúdia zahŕňal: rímske právo dedičské, rímske právo záväzkové, praktické cvičenie z rímskeho práva, rímske právo rodinné, pramene rímskeho práva II., cirkevné právo, pomer cirkvi a štátu, praktické cvičenie z cirkevného práva, manželské právo cirkevné, dejiny slovenského práva súkromného, praktické cvičenie z dejín slovenského, dejiny verejného práva v strednej a západnej Európe, dejiny prameňov práva v strednej Európe, praktické cvičenie zo všeobecných právnych dejín, princípy právnej filozofie II., všeobecná právoveda.

V treťom semestri sa prednášalo: rímske právo obligačné, rímske právo dedičské, rímsky proces, praktické cvičenie z rímskeho práva, repetitórium z rímskeho práva, pramene cirkevného práva, cirkevné právo, praktické cvičenie z cirkevného práva, dejiny slovenského práva verejného, praktické cvičenia z dejín slovenského práva, praktické cvičenie zo

všeobecných právnych dejín, štatistika, dejiny právnej filozofie a praktické cvičenie z dejín sústavy právnej filozofie.

V štvrtom semestri sa vyučovali predmety: všeobecné právo súkromné (všeobecná časť), praktické cvičenie zo všeobecného práva súkromného, obchodné právo, trestné právo, praktické cvičenie z trestného práva, občiansky súdny poriadok (všeobecná časť), občiansky súdny poriadok (osobitná časť), medzinárodné právo súkromní, občianskoprávne základy obchodného práva.

Piaty semester obsahoval prednášky a praktické cvičenia: všeobecné právo súkromné, všeobecné právo súkromné (právo hnutelností), praktické cvičenie zo všeobecného práva súkromného, Všeobecné právo súkromné (právo hnutelností), trestné právo, praktické cvičenie z trestného práva, obchodné právo, praktické cvičenie z obchodného práva, zmenkové a šekové právo, občiansky súdny poriadok, praktické cvičenie z občianskeho súdneho poriadku, exekučné právo, konkurzné právo, základné zásady civilného procesu, vodné právo, občianskoprávne základy obchodného práva.

Šiesty semester bol zameraný na výučbu predmetov: všeobecné právo súkromné, rodinné právo, obligácie právo, praktické cvičenie zo všeobecného práva súkromného, právo kapitálových obchodných spoločností, zmenkové a šekové právo slovenské, praktické cvičenie z obchodného práva, mimosporné pokračovanie, exekučné pokračovanie, praktické cvičenie z občianskeho súdneho poriadku, slovenské právo banské, porovnávacia právna veda, kriminológia, konkurz a vyrovnávacie pokračovanie, súdne lekárstvo.

Predposledný siedmym semestri sa prednášali predmety: právna filozofia, ústavné právo, vývoj národne-reprezentačných ústav v strednej Európe, správne právo (všeobecná časť), správne právo (špeciálna časť), správne pokračovanie, medzinárodné právo verejné, praktické cvičenie z medzinárodného práva verejného, úvod do vied hospodárskych, finančné právo, finančná veda, medzinárodná politika XIX a XX. storočia a finančné právo.

V poslednom ôsmom semestri boli prednášané predmety ako: právna filozofia, ústavné právo, praktické cvičenie z ústavného práva, správne právo (osobitná časť), praktické cvičenie zo správneho práva, správne pokračovanie, finančná veda, finančné právo, praktické cvičenie z finančnej vedy, národohospodárska teória, praktické cvičenie z národného hospodárstva, Medzinárodné právo verejné, devízové hospodárstvo, štatistika.

Štúdium okrem absolvovania prednášok a praktických cvičení pozostávalo ešte zo seminárnych cvičení, ktoré sa rozdeľovali do troch oddielov štúdia práv:

- I. oddiel pozostával zo seminárnych cvičení: z rímskeho práva, z cirkevného práva, zo slovenských právnych dejín, zo všeobecných právnych dejín, zo stredoeurópskeho práva.
- II. oddiel pozostával zo seminárnych cvičení: zo všeobecného práva súkromného, z obchodného práva, z trestného práva, z občianskeho práva, z občianskeho súdneho poriadku, z medzinárodného práva verejného.
- III. oddiel pozostával zo seminárnych cvičení: z ústavného práva, zo správneho práva, z národného hospodárstva, z právnej filozofie.

Okrem seminárnych cvičení, ktoré boli zahrnuté do oddielov štúdia práv, cvičenia obsahovali aj predmety: štátne účtovníctvo, súkromná ekonomika, účtovanie a bilancovanie súkromných podnikov, slovenský rýchlopis a korešpondenčné pismo [Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri štud. roku 1942 – 43: 115 – 121; Archív UK, Soznam prednášok, ... v letnom semestri štud. roku 1942 – 43: 115 – 121].

Vzdelávací systém z pohľadu prednášok a cvičení bol do výraznej miery totožný ako tomu bolo v akademickom roku 1938/1939. Samozrejme, musíme mať na zreteli, že nové štátoprávne usporiadanie, zmenená geopolitická situácia, či štátna ideológia Slovenského štátu zmenili alebo úplne zrušili niektoré prednášky a cvičenia, ktoré už nevyhovovali štátnym potrebám pri vzdelávaní budúcich právnikov, advokátov, sudcov, etc. Pre príklad takýmito zrušenými predmetmi boli: dejiny práva v českých zemiach, právne dejiny litovsko-ruské, ústavne dejiny Moravy, úvod do štúdia právnych dejín so zvláštnym zreteľom k československým právnym dejinám, poľské právne dejiny, právne dejiny južných Slovanov, československé občianske právo a mnohé ďalšie. Medzi určite zaujímavé predmety, ktoré boli zrušené patrili aj psychiatria pre právnikov, či maďarská právnická terminológia [Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri stud. roku 1938 – 39: 86 – 82; Archív UK, Soznam prednášok, ... v letnom semestri stud. roku 1938 – 39: 18 – 24].

Po úspešnom absolvovaní všetkých prednášok a cvičení na Právnickej fakulte, študentov čakali štátne skúšky, ktoré boli rozdelené do troch blokov: historicko-právny, judiciálny a štátovedecký. V akademickom roku 1940/1941 jednotlivé štátnicové bloky obsahovali nasledovné skúšobné komisie:

I. Komisia pre štátne skúšky historicko-právne:

Predseda: prof. JUDr. Ľudovít Knappek, súčasne bol skúšobným komisárom pre cirkevné právo.

Skúšobní komisári:

Rímske právo: prof. JUDr. Václav Budil a prof. JUDr. Karol Kizlink.

Dejiny práva: prof. JUDr. Jozef Markov a JUDr. Jozef Karpat.

II. Komisia pre štátne skúšky judiciálne:

Predseda: prof. JUDr. August Rath, I. podpredseda: prof. JUDr. Karol Kizlink, II. Podpredseda: prof. JUDr. Jozef Fundárek.

Skúšobní komisári:

Pre všetky predmety: prof. JUDr. August Rath, prof. JUDr. Karol Kizlink, prof. JUDr. Jozef Fundárek, prof. JUDr. Ľudovít Knappek, prof. JUDr. Anton Ráliš, prof. JUDr. Štefan Luby a predseda advokátskej komory JUDr. Pavel Šimkovič.

Odbor občianskeho práva a občianskeho súdneho poriadku: prvý predseda Slovenského najvyššieho súdu v Bratislave JUDr. Martin Mičura, druhý predseda Slovenského najvyššieho súdu v Bratislave JUDr. Adolf Záturecký, senátny predseda Slovenského najvyššieho súdu v Bratislave JUDr. Štefan Moyš, senátny predseda Slovenského najvyššieho súdu v Bratislave Ján Ondrušek, advokát v Bratislave JUDr. Štefan Král.

Odbor občianskeho súdneho poriadku: súdny radca v predsedníctve vlády JUDr. Jozef Ratica, a advokát v Bratislave JUDr. Edmund Rosival.

Trestné právo a trestný poriadok: hlavný súdny radca pri Slovenskom najvyššom súde v Bratislave JUDr. Igor Daxner, hlavný súdny radca a šéf prezídia ministerstva pravosúdia v Bratislave JUDr. Jozef Igonda, odborný radca ministerstva pravosúdia JUDr. Ladislav M. Udvardy, ministerský radca JUDr. Július Ponický, generálny prokurátor Alojz Pojtek a hlavný prokurátor Ján Mattoš.

III. Komisia pre štátne skúšky štátovedecké

Predseda: prof. JUDr. Imrich Karvaš, podpredseda: prof. JUDr. Jozef Fundárek.

Skúšobní komisári:

Pre všetky odbory skúšobné: prof. JUDr. Imrich Karvaš, prof. JUDr. Jozef Fundárek, prof. JUDr. Jozef Markov a prof. JUDr. Anton Ráliš.

Odbor ústavného práva a správneho práva: prof. JUDr. Ľudovít Knappek, doc. JUDr. Ervin Hexner, ministerský radca JUDr. Ján Novák, radca Najvyššieho správneho súdu JUDr. Vincent Cserhelyi, ministerský radca a tajomník Snemu Slovenskej republiky JUDr. František Foltín.

Odbor náuky o národnom hospodárstve, ako i pre odbor finančnej vedy: tajomník Ústredného združenia slovenského priemyslu v Bratislave Doc. JUDr. Alojz Matura, prednosta prezidia ministerstva hospodárstva JUDr. Ferdinand Klinda, pedagóg na Slovenskej vysokej školy technickej doc. JUDr. Briška [*Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri štud. roku 1940 – 41: 64 – 66*].

V akademickom roku 1942/1943 sa v niektorých prípadoch štátnicové komisie čiastočne zmenili, prípadne bol niektorých blokoch rozšírený okruh štátnicových predmetov:

I. Zbor skúšobných komisárov pre štátne skúšky historickoprávne

Predseda: prof. JUDr. Ľudovít Knappek, podpredseda: prof. JUDr. Karol Kizlink.

Skúšobní komisári:

Rímske právo: prof. JUDr. Václav Budil, prof. JUDr. Karol Kizlink, prof. JUDr. Ľudovít Knappek, prof. JUDr. Štefan Luby, doc. JUDr. Karol Rebro.

Cirkevne právo: prof. JUDr. Ľudovít Knappek, prof. Dr. Karol Kizlink.

Slovenské a všeobecné dejiny: prof. JUDr. Jozef Markov, prof. JUDr. Ľudovít Knappek, prof. JUDr. Štefan Luby, JUDr. Jozef Karpat.

Právnu filozofiu: prof. JUDr. Vojtech Tuka, prof. JUDr. Karol Kizlink, prof. JUDr. Ľudovít Knappek, doc. JUDr. Juraj Rajec.

II. Zbor skúšobných komisárov pre štátne skúšky judiciálne

Predseda: prof. JUDr. Jozef Fundárek, podpredseda: prof. JUDr. Karol Kizlink.

Skúšobní komisári:

Pre všetky predmety: prof. JUDr. Jozef Fundárek, prof. JUDr. Karol Kizlink, prof. JUDr. Ľudovít Knappek, prof. JUDr. Anton Ráliš, prof. JUDr. Štefan Luby, predseda advokátskej komory JUDr. Pavel Šimkovič.

Odbor všeobecného práva súkromného a občianskeho súdneho poriadku: prvý predseda Slovenského najvyššieho súdu JUDr. Martin Mičura, druhý predseda Slovenského najvyššieho súdu JUDr. Adolf Záturský, senátny predseda Slovenského najvyššieho súdu JUDr. Štefan Moyš, predseda Hlavného súdu JUDr. Štefan Tiso, senátny predseda Slovenského najvyššieho súdu Ján Ondroušek, advokát v Bratislave Štefan Kráľ, doc. JUDr. Karol Rebro, súdny radca Hlavného súdu JUDr. Martin Quotidian.

Odbor občianskeho súdneho poriadku: radca Najvyššieho správneho súdu doc. JUDr. Jozef Ratica, advokát v Bratislave JUDr. Edmund Rosival, advokát v Bratislave JUDr. Ivan Urbánek.

Trestne právo a trestný poriadok: hlavný súdny radca pri Slovenskom najvyššom súde v Bratislave JUDr. Igor Daxner, hlavný súdny radca a šéf prezídia ministerstva pravosúdia v Bratislave JUDr. Jozef Igonda, odborný radca ministerstva pravosúdia JUDr. Ladislav M. Udvardy, ministerský radca JUDr. Július Ponický, generálny prokurátor Alojz Pojtek a hlavný prokurátor Ján Mattoš.

Obchodné a zmenkové právo: splnomocnený minister a mimoriadny vyslanec Slovenskej republiky v Budapešti JUDr. Ján Spišiak.

III. Zbor skúšobných komisárov pre štátne skúšky štátovedecké

Predseda: guvernér Slovenskej národnej banky prof. JUDr. Imrich Karvaš, podpredseda: viceguvernér Slovenskej národnej banky prof. JUDr. Jozef Fundárek.

Skúšobní komisári:

Pre všetky predmety: prof. JUDr. Imrich Karvaš, prof. JUDr. Jozef Fundárek, prof. JUDr. Jozef Markov, prof. JUDr. Anton Ráliš.

Ústavné právo a správne právo: prof. JUDr. Ľudovít Knappek, ministerský radca JUDr. Ján Novák, radca Najvyššieho správneho súdu JUDr. Vincent Cserhelyi, odborný prednosta snemovej služby JUDr. František Foltín.

Národné hospodárstvo a finančnú vedu: doc. JUDr. Alojz Matura, pedagóg na Slovenskej vysokej škole technickej doc. JUDr. Rudolf Briška, šéf prezídia Ministerstva hospodárstva JUDr. František Klinda [*Archív UK, Soznam prednášok, ... v zimnom semestri štud. roku 1942 – 43: 75 – 79*].

Záver

Obdobie rokov 1938 až 1944 predstavovalo pre Právnickú fakultu Slovenskej univerzity éru významných zmien a prispôbovania sa novým politickým a ideologickým podmienkam Slovenského štátu. Tieto zmeny boli primárne ovplyvnené štátoprávnym usporiadaním novo vzniknutého Slovenského štátu a snahou o presadenie jeho ideológie do všetkých oblastí akademického života.

Jedným z hlavných rysov tohto obdobia bola snaha o dištancovanie sa od československého právneho vzdelávania a prispôbovanie výukového procesu potrebám a požiadavkám Slovenského štátu. Predmetný proces zahŕňal nielen reorganizáciu štruktúry fakulty, zmeny v rozdelení seminárov a vedeckých ústavov, ale aj zmeny vo vedení týchto seminárov. Dôležitým aspektom bola aj personálna politika, ktorá viedla k ukončeniu pracovných pomerov s akademikmi českej národnosti a ich nahradzovaniu slovenskými prednášajúcimi.

Tieto obdobia prinášali aj prirodzené zmeny vyplývajúce z prerozdeľovania úväzkov a častých personálnych zmien, najmä medzi asistentmi. Nové poznatky naznačujú, že tieto zmeny neboli len odrazom politických a ideologických tlakov doby, ale mali tiež hlboký vplyv na formovanie budúceho smeru právnického vzdelávania na Slovensku.

Prispôsobenie kurikula a výukových metód malo za cieľ vychovať právnikov, ktorí by boli nielen odborne zdatní, ale aj lojálni k novo vzniknutému štátu a jeho ideológiám.

Celkovo možno povedať, že vzdelávanie na Právnickej fakulte Slovenskej univerzity v rokoch 1938 – 1944 bolo charakterizované snahou o vytvorenie národne orientovaného právnického vzdelávacieho systému, ktorý by reflektoval politické a ideologické zmeny vtedajšej doby a prispel k posilneniu identity a stability Slovenského štátu.

Literatúra a pramene

- Bartl, Július [2014]. K pomenovaniu Univerzity Komenského. *Verbum Historiae* [online]. Dostupné z: <http://www.Verbum-Historiae-1-2014.pdf> [cit. 13. 3. 2024].
- Cirák, Ján [2021]. Slovenskí akademici v rokoch 1937 až 1940. In. Turošíl, Michal (ed.). *Právne rozpravy III*. Banská Bystrica: Belianum, s. 8 – 23.
- Dolan, Ondrej – Bartl, Július [1966]. Bratislavská univerzita v rokoch 1938 – 1945. In. *Sborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského. Historica*. Bratislava: FF UK, s. 3 – 33.
- Hradská, Katarína – Kamenec, Ivan [2015]. *Slovenská republika 1939 – 1945*. Bratislava: VEDA, s. 480.
- Kázmerová, Ľubica [2015]. Riadiace orgány a štruktúra školstva počas autonómie Slovenskej krajiny v rokoch 1939 – 1945. In. Kudláčková, Blanka (ed.). *Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku 1939 – 1945*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, s. 106 – 111.
- Kutnár, František – Marek, Jaroslav [1997]. *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Létz, Róbert [2012]. *Slovenské dejiny V*. Bratislava: Literárne informačné centrum.
- Mokres, František [1995]. Slovenské školství po rozbití Československa v roce 1939. *Pedagogika* (1): 52 – 63.
- Škorvanková, Eva [2018]. Snahy o obmedzenie vysokoškolského štúdia žien v období Slovenského štátu. *Historický časopis* 66 (4): 649 – 670.
- Štulrajterová, Janka [2015]. Vysoké školstvo na Slovensku v období Slovenskej republiky a výchovno-vzdelávací proces na Slovenskej Univerzite. In. Kudláčková, Blanka (ed.). *Pedagogické myslenie a školstvo na Slovensku 1939 – 1945*. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, s. 122 – 140.
- Vietor, Martin [1969]. Právnická fakulta za Slovenského štátu (1938 – 1945). In. *50 rokov Univerzity Komenského*. Bratislava, s. 225 – 238.

Pramene

Archív Univerzity Komenského, fond Rektorát Univerzity Komenského
 Archív UK. Soznam prednášok, ktoré budú sa konať na Univerzite Komenského v Bratislave
 Slovenský zákonník 1940
 Slovenský národný archív, fond MŠaNO

Patrik Beňuš se specializuje na hospodárské a sociálne dejiny Slovenska ve 20. století se zřetelom na širší stredoevropský kontext. Publikoval radu studií v domácich i zahraničných periodikách a aktívne sa podieľa na činnosti odborných spolků zaměřených na hospodárské a sociální dějiny. Je členem několika odborných a vědeckých spolků a společností sdružujících historiky hospodářských a sociálních dějin.